

MÜTAREKE BAŞLARINDA

2. ORDU'NUN KONYA'YA NAKLİ VE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Dr. AHMET AVANAS

1. Dünya Savaşı'nın sonlarında Osmanlı Devleti'nin, Güney Cephesi'nde 2., 3. ve 7. Ordu ile bu orduların bağlı bulunduğu Yıldırım Orduları Grubu bulunuyordu. 2. Ordu'nun Komutanı Nihat (Anılmış) Paşa, 7. Ordu Komutanı da 7 Ağustos 1918 tarihinden itibaren Mustafa Kemal idi. Her iki ordunun da bağlı olduğunu söylediğimiz Yıldırım Orduları Grubu Komutanı ise Liman von Sanders'ti. Fakat Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918 tarihinde askerî ve siyasî bakımdan çok ağır maddeler içeren Mondros Mütarekesi'ni imzaladı. Mütareke'nin askerî hükümleri gereğince Osmanlı ordusunun çeşitli kademelerinde bulunan Alman subay ve generallerinin Türkiye'den ayrılmaları gerekiyordu. İşte mütarekedeki bu hüküm gereğince, Yıldırım Orduları Grubu Komutanı olan Alman General Liman von Sanders, görevini 7. Ordu Komutanı Mustafa Kemal'e 31 Ekim 1918 tarihinde Adana'da devretti¹.

Mustafa Kemal'in 7. Ordu ile Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı, eğer mezkûr orduların lağvı esas alınırsa yedi gün, Adana'dan ayrılışı düşünülürse onbir gün sürmüştür. Mustafa Kemal bir haftalık komutanlığı döneminde bir taraftan, ortaya çıkan yeni durum karşısında tarihî görevinin ne olacağını düşünürken, diğer taraftan da ilk defa mütarekenin getirdiği muhtemel tehlikeler karşısında yetkilileri uyarmaya başladı. O, mütareke hükümlerinin kötü uygulanmasına mani olmak için, Güney'de millî bir sınırın tayin edilmesini şart görüyordu. Bu maksatla da Mustafa Kemal 7. ve 6. Orduların bulunduğu hattın sınır olarak kabul edilmesini düşünüyor ve bunu İstanbul'a bildiriyordu. Ellerindeki haritalar üzerinde, cetvellerle sınır çizmeye alışmış olan İtilâf Devletleri ve özellikle İngilizler ise; Adana-Kahramanmaraş-Siirt'in kuzeyinden bir hattı sınır olarak kabul

¹ Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri. Ankara, 1989. Genelkurmay Yay. s. 10. ve Kâmil Erdeha, Millî Mücadele'de Vilâyetler ve Valiler. İst. 1975, s. 266 (Burada 1 Kasım 1918 tarihi verilir.)

ediyorlar ve bu sebeple de bu hattın Güneyinde kalan bütün Türk birliklerinin teslim olmalarını istiyorlardı. Mustafa Kemal, İngilizlerin bu isteğine karşı çıktığı gibi İskenderun'a asker çıkarmalarını da kabul etmedi. Onun bu düşünceleri ve tavırları hem İstanbul Hükûmeti'ni hem de İtilâf Devletlerini rahatsız ediyordu.

11. ORDU'NUN KONYA'YA NAKLEDİLMESİ: Osmanlı Devleti'nin mezkur ordularında en büyük komutan değişikliği, İtilâf Devletlerinin mütareke hükümlerini kendi menfaatlerine göre yorumlayarak Anadolu'yu, bu arada Güney vilâyetlerini işgale başlamaları üzerine meydana geldi. İşte, büyük bir ihtimalle, bu işgaller üzerine olmalıdır ki Osmanlı Devleti, mezkur orduların teçhizatlarının İtilâf Devletlerinin eline geçmesini önlemek için Konya'ya naklini kararlaştırmıştır. Nitekim Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği 6 Kasım 1334 (1918) tarih ve (195 sayılı) telgrafla Yıldırım Orduları Grubu ile 2. Ordu'nun bütün cephane ve personeli ile Konya'ya nakledileceğini bildirerek, ihtiyaç duyulan vagon miktarının bildirilmesi istendi². 7 Kasım 1334 (1918) tarihli başka bir telgrafta da 2. ve 7. Ordular ile Yıldırım Orduları Grubu'nun lağvedildiği bildirilerek, teşkilatlanmaya gidilmesi ve nakil hazırlığının yapılması bildirildi³. Ayrıca, lağvedilen her üç orduya bağlı bütün kıtaatın 12. Kolordu'ya bağlandığını, Konya'ya nakil sorumluluğunun da bu Kolordu'nun uhdesine verildiğini 8 Kasım 1334 (1918) tarihli telgraftan öğreniyoruz⁴.

İstanbul Hükûmeti'nin mezkur orduları Konya'ya nakletme kararının hemen ardından Mustafa Kemal'i de İstanbul'a çağırıldı. Zaten, daha önce de belirttiğimiz gibi O'nun düşüncelerinden hem İstanbul Hükûmeti, hem de İtilâf Devletleri rahatsız oluyorlardı. Mustafa Kemal, 10 Kasım 1334 (1918) tarihinde; "Yıldırım Grubu Mıntıkası'nda bulunan bilcümle kıtaat'ın 2. Ordu Kumandanı Nihat Paşa Hazretlerinin taht-ı emrine tebliğ" edildiğini bildiren bir genelge yayınladı⁵. Bu genelgeden bir gün sonra da 11 Kasım 1334 (1918) tarihinde de bir veda tamimi yayınladı. Mustafa Kemal yayınladığı tamimde; "...Bu gece 10/11 Kasım 1334 (1918) tarihinde hareket edeceğim. Bütün silâh arkadaşlarıma şimdilik arz-ı veda

² Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başk. Klasör. 239 Dosya, 12-21 Fihrist, 7.

³ A.T.A.S.E. K.300 D. 48-4 F. 14 ve Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 11. Kamil Erdeha (5 Kasım 1919) tarihini verir ki bu kesinlikle yanlıştır, s. 266).

⁴ A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 20.

⁵ A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 20.

ederim. Yıldırım Grubu Mıntıkası'nda ve cephede bulunan bilcümle kıtâat 2. Ordu Kumandanı Nihat Paşa Hazretlerinin taht-ı emrine tevdi edilmiştir.

Fahrî yâver-i Şehriyârî Mustafa Kemal⁶.

Mustafa Kemal'in bu tamimlerinden sonra, 2. Ordu Kumandanı Nihat Paşa da aynı gün kıtalara gönderdiği tamimle bölgedeki bütün kıtaların kendi uhdesine bağlandığını bildirdi⁷.

2. Ordu'nun 1918 yılının Kasım ayının ortalarından itibaren Konya'ya nakledilmeye başlandığını tahmin ediyoruz. Nitekim yoğun nakil günlerinde, Adana İstasyon Komutanlığı'nın İç Anadolu'ya yapılan yolcu treni seferlerinin kaldırdığını görüyoruz⁸. Bu arada 12. Kolordu Kumandanlığı, Konya Merkez Kumandanlığı'na bir telgraf göndererek; "12. Kolordu'nun merkezi Konya olacaktır. Kolordu Karargâhı'nın yakında hareketi muhtemeldir." diyerek gerekli hazırlıkların yapılması istenildi⁹.

Askerî yazışmalardan öğrendiğimize göre; ilk nakil 22 Kasım 1334 (1918) tarihinde yapılması muhtemeldir. Nitekim Adana Menzil Sevkiyat Komisyonu Başkanlığı, Ulukışla Menzil müfettişliğine çektiği 22 Kasım 1334 (1918) tarih ve (239 sayılı) telgrafla içerisinde silâh ve dinamit ile benzeri cephanelerin bulunduğu 42 vagon teçhizatın gönderildiği bildirilmiştir¹⁰. Yine aynı tarihte uçak ve çeşitli mühimmatların bulunduğu üç vagon askerî teçhizatın gönderildiğini görüyoruz¹¹. Yine bu yazışmalardan anladığımıza göre en büyük nakil harekâtı 27 Kasım 1334 (1918) tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu tarihte 12. Kolordu'ya bağlı kıtaların büyük bir kısmı gönderilmiştir. Sevkiyat öyle mükemmel yapılmıştır ki her nakilde sevkedilen askerlerin ve mühimmatların listeleri verilmiştir. Askerlerin isim listeleri doğum tarihlerine göre tanzim edilirken, mühimmat listeleri cinslerine göre tesbit edilmiştir¹². 28 Kasım 1334 (1918) tarihinde Adana Hat Komiserliği'ne gönderilen başka bir telgrafta 12. Kolordu Karargâhı ile teçhizat ambarında bulunan mühimmatın Konya'ya gönderilmesi için 4

⁶ A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 20.

⁷ A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 20.

⁸ A.T.A.S.E., K. 247, D. 35-37, F. 53

⁹ A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 53 (Telgraf tarihi yoktur.)

¹⁰ A.T.A.S.E., K. 239, D. 15-18, F. 35.

¹¹ A.T.A.S.E., K. 239, D. 15-18, F. 43.

¹² A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 59-4.

vagon ayrılması istenmiştir¹³. Bu tarihte mezkûr teçhizat ile iki sandık tahrip kalıbı ile bir istihkam müfrezesi de gönderilmiştir¹⁴. Ayrıca 30 Kasım 1334 (1918) tarihinde 10,5 metrelik ağır toplar ile 4 vagon dolusu cephânenin gönderildiğini aynı tarih ve (84 sayılı) telgraftan öğreniyoruz¹⁵. 12. Kolordu'nun Konya'ya sevki esnasında, sevkıyatın çeşitli kademelerinde her türlü binek hayvanlarından, bu arada petrolerin taşınmasında kağınlardan da istifade edildiğini görüyoruz¹⁶.

12. Kolordu'nun Konya'ya nakil işleminin Aralık (1918) ayının ilk haftalarına kadar devam ettiğini tahmin ediyoruz. Yine bu nakil iki, bazen de üç kademede yapıldığını askerî yazışmalardan öğreniyoruz. Adana'dan gönderilen askerî teçhizat ve personel önce, Ulukışla ve Pazantı'ya, oradan da Konya'ya sevk edilmişlerdir. Üç kademede yapılan sevkıyatlar ise; önce Pozantı'ya getirilen teçhizatlar buradan Ulukışla'ya bilahare de Konya'ya gönderilmiştir. Sevkıyatın böyle kademeli bir şekilde yapılmasının sebebi; Mütareke'nin uygulamaya konulmasıyla birlikte meydana gelebilecek menfi olayları önlemek istenilmesi ile aşağıda kısaca bahsedeceğimiz zorluklardan olacaktır.

Pozantı ve Ulukışla'ya getirilen askerî teçhizat 1918 yılının Aralık ayı içerisinde Konya'ya sevkine başlanmıştır. Nitekim 20. Kolordu Komutanlığı, 18 Aralık 1334 (1918) tarih ve (537 sayılı) telgrafla Ulukışla'da çok az miktarda cephanenin kaldığını 2. Ordu Komutanlığı'na bildirilmiştir¹⁷.

12. Kolordu'ya bağlı Süvari Bölüğü Yüzbaşı Galip komutasında 4 Aralık 1334 (1918) tarihinde Adana'dan ayrıldı¹⁸. Bu Süvari Bölüğü ancak 13 Aralık'ta Konya'ya gelebildi¹⁹. Kolordu'nun Karargâhı ise; önce Ulukışla'ya oradan da 15 Aralık 1334 (1918) tarihinde Konya'ya hareket etti²⁰.

12. Kolordu'nun sadece teçhizatı, personeli nakledilmemiştir. Bu orduya ait 50 kadar binek "presto" ve "mercedes" marka otomobil ile uçaklar, gaz maskeleri, para varlığı da Konya'ya nakledilmiştir²¹. Ayrıca uçak-

¹³ A.T.A.S.E., K. 247, D. 35-37, F. 41.

¹⁴ A.T.A.S.E., K. 300, D. 48-4, F. 59-2.

¹⁵ A.T.A.S.E., K. 390, D. 18-b, F. 95 ve K. 239, D. 15-18, F. 62.

¹⁶ A.T.A.S.E., K. 390, D. 18-b, F. 115.

¹⁷ A.T.A.S.E., K. 241, D. 39-10, F. 49 ve K. 306, D. 32(29), F. 14.

¹⁸ A.T.A.S.E., K. 245, D. 26-28, F. 43-3.

¹⁹ A.T.A.S.E., K. 307, D. 1-32, F. 4-6.

²⁰ A.T.A.S.E., K. 241, D. 27-8, F. 44.

²¹ A.T.A.S.E., K. 239, D. 15-18, F. 36.

ların Konya'ya nakledilmesi üzerine Pozantı'da bulunan 2. Ordu'ya ait uçak benzin depolarının da Konya'ya sevk edildiğini 2. Ordu Komutanlığı'nın 23 Kasım 1334 (1918) tarih ve (893 sayılı) Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği'ne çektiği telgraftan anlıyoruz²².

Hemen hemen iki aydan fazla süren bu sevkıyat esnasında bir çok güçlüklerle karşılaşmıştır. Bunların başında bu senenin çok soğuk geçmesidir. Ayrıca, askerî yazışmalardan öğrendiğimize göre vagon ve şimendiferler için odun ve kömür sıkıntısı çekilmiştir. Bu sıkıntıyı gidermek için Pozantı ve Ulukışla'da bulunan müfrezeler yakın ormanlardan ağaç kesimiyle görevlendirilmişlerdir²³. Ayrıca iâşe sorunu çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Çünkü o sıralarda çok küçük bir kasaba durumunda olan Pozantı ve Ulukışla'da askerlerin ve hayvanların iâşesinin karşılanması oldukça zordu²⁴. Nakil esnasında karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri de bazı askerlerin firar etme olaylarıdır. Nitekim sevkıyat esnasında 565 asker firar etmiştir. Bunların bir kısmı yakalanarak birliklerine gönderilmişlerdir²⁵.

2. Ordu Konya'ya naklinden sonra kendi içinde yeni teşkilatlanmaya gitti. Önce hemen şunu belirtelim ki 2. Ordu'nun Konya'ya nakline kadar şehirde hiç bir askerî birlik yoktu. Sadece şehrin güvenliğini sağlayan Mevki Kumandanlığı ile asker alma işlemini yürüten Ahz-ı Asker (askerlik şubesi) vardı. Birinci Dünya Savaşı boyunca şehirde Mevki Kumandanı olarak Miralay Yusuf Ziya Bey bulunuyordu²⁶. İkinci Ordu Konya'ya yerleştikten sonra Mevki Kumandanlığı ve Levâzım Heyeti lağvedilerek bu görevi 12. Kolordu Komutanlığı üstlendi²⁷. Ayrıca Kolordular ile Tümenlerin yerleşimi de şöyle yapıldı: 12. Kolordu'nun Karargâhı Konya merkezi olmasına karşılık, bu Kolordu'ya bağlı 41. Tümen Karaman'a, 56. tümen Akşehir'e yerleştirildi. 20. Kolordu'nun Karargâhı ise Ereğli oldu. Bilahare bu Kolordu Ankara'ya nakledilerek bütün teçhizat ve cephanesi 12. Kolordu'nun emrine verildi²⁸.

²² A.T.A.S.E., K. 1, D. 126-2, F. 75.

²³ A.T.A.S.E., K. 1, D. 126-2, F. 75.

²⁴ A.T.A.S.E., K. 327, D. (3) 8, F. 31 ve 31-1.

²⁵ A.T.A.S.E., K. 304, D. 23-21, F. 26.

²⁶ Babalık 23 Şubat 1330 (1914) s. 283.

²⁷ A.T.A.S.E., K.241, D. 39-10, F.33 ve K. 1, D. 126-2, F.75.

²⁸ A.T.A.S.E. K. 133, D. 20-487, F.36-10.

2. Ordu'nun Konya'ya nakli ile birlikte komutanlık kademesinde de yeni değişiklikler meydana geldi. Nitekim Nihat (Anılış) Paşa, İtilâf Devletlerinin İstanbul Hükümeti'ne yaptıkları baskı sonunda görevinden alındı. Yerine Cemal (Mersinli) Paşa İkinci Ordu Komutanı olarak tâyin edildi²⁹. 12. Kolordu Komutanlığı'na da Fahreddin Altay getirildi³⁰.

2. ORDU'NUN KONYA'YA NAKLİ ÜZERİNE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR:
2. Ordu'nun, Mondros Mütareke'sinin uygulamaya konulması üzerine, acele olarak zor şartlar içerisinde, soğuk kış aylarında ve Konya'da gerekli tedbirler alınmadan nakledilmesi çeşitli sorunları da beraberinde getirdiği görülür. Bunların başında; cephaneler için depo ile subay ve askerler için ev sorunu idi. Çünkü Konya'da daha önce de belirttiğimiz gibi büyük askerî birlikler olmadığı için, ne ordunun cephanesini saklayacak depolar, ne de askerler için büyük binalar mevcut idi. Bu sebeple şehire getirilen silahlar cami ve medreselere yerleştirildi³¹. Konya'ya getirilen bu cephaneler sadece şehir merkezine değil, merkeze yakın kasabalardaki camiler ile bağ ve bahçelere de yerleştirildiler. Meselâ Meram kasabasındaki bağ ve bahçeler ile Hatupoğlu camisi bunlardan biridir³². Bu durum iki yönlü sorunun ortaya çıkmasına sebep oldu. Bunlardan birincisi; şehirde bulunan ve Mondros Mütarekesi'nin şartlarını uygulamak isteyen işgal kuvvetlerinin özellikle de İngiliz işgal komutanlığının bu silâhlardan haberdar olması ve bunlara el koymak istemeleridir. Nitekim 1 Mayıs 1335 (1919) tarihinde İngiliz İşgal Komutanlığı Konya'ya getirilen 2088 adet Rus tüfeği ile 1816 adet mantin'e el koymak istedi. Fakat 12. Kolordu Kumandanlığı bu silâhların İstanbul'a gönderileceğini bahane ederek bu isteği reddetmiştir³³. Bundan başka İngilizler 2. Ordu'ya ait olan çok sayıdaki Mercedes ve Presto marka otomobilleri de kendi hizmetlerinde kullanmak istediler. İngiliz İşgal Komutanlığı'nın bu istekleri de bu arabaların "bozuk ve şoförleri olmadığı" bildirilerek reddedildi³⁴. Şehirde meydana gelen diğer bir sorun da halkın memnuniyetsizliği idi. Mahallelerindeki cami ve medreselere yerleştirilen cephanelerden, patlayıcı maddelerden rahatsız olan birçok mahalle sakinleri valiliğe resmen şikâyetle bulundular. Bunlar, bu cephanelerin mahallerine ve şehir halkına çeşitli yönlerden zararı dokunacağına ina-

²⁹ Fahreddin Altay, *On Yıl Savaş ve Sonrası* (1912-1922), İst. 1970, s. 79.

³⁰ a.g.e.

³¹ a.g.e., s. 79.

³² A.T.A.S.E., K. 312, D. 41-54, F. 25.

³³ A.T.A.S.E., K. 301, D. 19(9), F. 99-12.

³⁴ A.T.A.S.E., K. 77, D. 112-126, F. 35 ve K. 179, D. 7-77, F. 123.

nyorlardı³⁵. Yine Meram kasabası halkı da 12. Kolordu Komutanlığı'na ve Valiliğe müracaat ederek, hem bağ ve bahçeleri ile camilerde bulunan cephanelerin taşınmasını, hem de askerlerin ekili bahçelere zarar verdiklerini belirterek Meram kasabasına yerleştirilmemesini istediler.

Kasaba halkının valiliğe gönderdiği telgraf şöyledir:

"Sadaret-i Uzmaya

19 Aralık 1334

Konya'da sakin 60 bin nüfusun yegane sayfiyesi olan kamilen escar-ı müsmireyi bağ ve bahçeleri havi bağ-ı Meram'a bu kerre buraya vurun eden efrad-ı askeriye'nin yerleştirilmekle ve asırlarca masraf ve emeklerle meydana getirilen mahfedilmekte olduğu muşahade edilmektedir. Nihayet Seferberlikten beri hükümet-i seniye'nin her türlü emir tekliflerini müftechir ifa etmiş ve bu uğurda yüzbinlerce evladı feda etmiş olan ve sayfiye olmak üzere gayr-ı mezbut bir tarzda inşaa olunarak esasen hiç bir maksadı temin edemeyecek olan Meram'a asker yerleştirilmesi keyfiyetinden sarf-ı nazar olunarak, zaten kuytu ve asker ikâmetine elverişli ve mahrukatı havi cibale karib bulunan ve bu sebeple seferberlik esnasında asker ikame edilegele ve tahribata maruz olması dahi mümkün olmayan Sille nahiye merkezi gibi mahallerde ikamesi esbabının temini ve kanunen hiç bir ferdin rızası istihsal kılınmaksızın emlakine vaziyed-i memnu edildiğinden şu mühimme-yi kanun temami-yi muhafazasıyla şu muameleden pek meysul bulunan binlerce sayfiye teşebbusatın binihaye bahçevanlıklar ve memleketin sebzevat ihtiyacını temin etmekle geçinen teba'ı sadıkanenin me'yusiyetinden vikayesini, makam-ı Hilafet-i Kübraya ve Hükümet-i seniyelerine fard-ı ihlânın ve sadakatımız iclastıyla kemal-i ehemmiyetle niyaz eyleyiz.

*Halil Ağa Zade
Cemil*

*Hacı Muhsin Efendi Zade
Şükri*

*Tahir Paşa Zade
Cevedet Tahir*

*Derviş Bekir Zade
Mehmet*

*Nakib Zade
Tevfik*

*Nakib'ül Eşraf
Mehmet Veli³⁶*

2. Ordu'ya bağlı 12. Kolordu 1920 yılının Temmuz ayına kadar Konya'da kaldı. Bu tarihte, Afyonkarahisar'ın cepheye daha yakın olması ne-

³⁵ A.T.A.S.E., K. 309, D. 53-39, F. 9-5.

³⁶ A.T.A.S.E., K. 301, D. 19-9, F. 92-6. ve K. 42, D. 27 (161), F. 118-76 Daha Geniş Bilgi İçin Ahmet Avai as, Milli Mücadele'de Konya, Selçuk Üi i Sosyal Bilimler Eriştüsü (Basılmamış Doktora tezi). Konya 1988, s. 81-83.

deniyle Batı Cephesi Komutanlığı'nın emri ile 12. Kolordu Karargâhı'nın bu vilâyete nakli uygun görüldü³⁷. Kolordu'nun Afyon'a taşınmasına rağmen, Konya vilâyeti 12. Kolordu'nun mıntıkasında kalmaya devam etti. Kolordu Karargâhı 20 Temmuz 1336 (1910) tarihinde trenle Afyonkarahisar'a gece saat 12.00'de hareket etti. Sevkiyatın gece yapılmasına rağmen, Konyalılar büyük bir sevgi gösterileriyle uğurladılar³⁸.

2. Ordu ile 12. Kolordu'nun Konya'ya nakledilmesinin en büyük etkisi, şüphesiz şehir halkının Kuva-yı Milliye'ye kazanılmasında oynadığı roldür. Çünkü 1918-1919 yıllarında şehir henüz Millî Mücadele saflarına tam olarak katılmamıştı. Konya'da vâli olarak bulunan Cemal Bey, İstanbul Hükûmeti yanlısı idi. Halbuki ordu komutanları Kuva-yı Milliye-ye taraftar idiler. Bu durum şehirde, İstanbul Hükûmeti yanlısı mülkî amirler ile askerî makamlar arasında sürtüşmelerin meydana gelmesine sebep oldu³⁹. Bu sürtüşmeler sonucunda özellikle 2. Ordu'nun üst kademesinde sık sık komutan değişikliği meydana geldi. Bu durum, Kuva-yı Milliye aleyhtarı olan vâli Cemal Bey'in Konya'yı terkine kadar devam etti (25-26 Eylül 1919).

12. Kolordu'nun Afyonkarahisar'a nakline kadar gerek, 2. Ordu'da gerekse, 12. Kolordu'da şu şahıslar komutanlık yapmışlardır.

İKİNCİ ORDU

<i>Komutanın Adı</i>	<i>Başlama Tarihi</i>	<i>Ayrılışı</i>
1 – Nihat Anılmış	Adana'da bulunduğu sırada	
2 – Cemal (Mersinli) Paşa	1919	1 Temmuz 1919
3 – Selahaddin Bey (vekil)	1 Temmuz 1919	Ekim 1919
4 – Ali Sait Paşa	11-12 Eylül 1919	21-22 Ekim 1919
5 – Kara Sait Paşa	Hiç göreve başlayamadı.	

12. KOLORDU

<i>Komutanın Adı</i>	<i>Başlama tarihi</i>	<i>Ayrılışı</i>
1) Albay Fahreddin	7 Mayıs 1918	12 Nisan 1919
2) M. Selahaddin Bey(vekil)	Nisan 1919	11-12 Eylül 1919
3) Ali Sait Paşa	11-12 Eylül 1919	21-22 Eylül 1919
4) Albay Fahreddin	25 Ekim 1919	?

³⁷ A.T.A.S.E., K. 642, D. 3-4, F. 4.

³⁸ Ögüt, 21 Temmuz 1336 (1920) s. 413.

³⁹ Ahmet Avanas, Millî Mücadele'de Konya s. 101-122.